

- механізми наблюдения и контроля за поведением корпоративных субъектов.

1.Шершньова З. Проблеми корпоративного управління в Україні // Економічні реформи сьогодні. – 2010. – №34. – С.51-56.

2.Калинкова Т.Б., Щербак О.С., Портня І.В., Щербак В. О. Особенности корпоративного управления в Украине // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №9(39). – С.162-167.

3.Шаванс Б. Типы и уровни правил в организациях, институтах и системах // Вопросы экономики. – 2003. – №6. – С.4-21.

4.Обыденев А. Институциональные особенности саморегулирования бизнеса // Вопросы экономики. – 2008. – №11. – С.88-89.

Получено 06.04.2011

УДК 330.87 : 658.014.1 (658.114.45 (334.722.8) : 334.711)

Я.В.КУДРЯ

Національний університет "Львівська політехніка"

СУТЬ, СТРУКТУРА І НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Запропоновано дефініцію системи корпоративного управління, проаналізовано підходи до їх побудови і розвитку, виявлено їхні недоліки й наведено напрямки удосконалення системи корпоративного управління України на прикладі машинобудування та промисловості держави.

Предложено дефиницию системы корпоративного управления, проанализированы подходы к их построению и развитию, выявлены их недостатки и приведены направления совершенствования системы корпоративного управления Украины на примере машиностроения и промышленности государства.

In the article had been given the definition of corporate governance, approaches to their construction and development, revealed their shortcomings and improvement areas are corporate governance system of Ukraine for example, engineering and industry of the state.

Ключові слова: акціонерне товариство, корпорація, корпоративне управління, система корпоративного управління, машинобудування, промисловість.

Теорія і практика розвитку акціонерних товариств (корпорацій) свідчить, що системи корпоративного управління повсякчас є обов'язковою й невід'ємною складовою вихідних положень та засад корпоративного управління (КУ). Це пов'язано з тим, що вони створюють підґрунтя для забезпечення і формування моделей корпоративного управління (МКУ), які відповідають особливостям національних економік й світовому досвіду КУ, здійснення результативного управління корпораціями. Однак забезпечення і здійснення результативного управління акціонерними товариствами (АТ) на базі використання відповідних систем корпоративного управління вірогідне лише у випадку,

коли учасники корпоративних відносин, зокрема в машинобудуванні й промисловості, чітко, правильно та повністю розуміють суть, структуру і напрямки їх покращення. Тому визначення суті, структури і напрямків удосконалення систем корпоративного управління в машинобудуванні й промисловості, у тому числі в Україні, є питанням КУ, що потребує уваги з боку науковців.

Питанню створення систем корпоративного управління приділено увагу В.Андроновим, А.Воронковою, В.Гриньовою [1-3] та іншими [4, 5]. Так, в [1-5] висвітлено історію створення систем корпоративного управління, їхні особливості тощо. При цьому у них недостатньо розкрито суть, структуру і напрямки удосконалення систем корпоративного управління.

Метою статті є розкриття суті, пояснення структури і наведення напрямків удосконалення системи корпоративного управління України на прикладі машинобудування й промисловості держави.

Узагальнення результатів аналізу робіт [1-9] за питанням визначення суті системи корпоративного управління дозволили нам запропонувати свою дефініцію системи. Система корпоративного управління (контролю) є неподільною єдністю інститутів і інституцій, регламентуючих й регулюючих поступ АТ та корпоративних підприємств (національного сектору корпоративної економіки чи корпоративної економіки), принципів корпоративного управління, систем управління корпораціями (СУК), зокрема в промисловості, процесу і механізмів управління корпораціями, що будується й розвивається для формування та підвищення рівня культури корпоративного управління в державі і світі.

Головними відмінностями розробленого, запропонованого і наведеного нами наукового визначення системи корпоративного управління від існуючих в КУ й управлінні підприємствами є те, що:

1) воно формулюється на підґрунті врахування сутності категорії та поняття “система”; в ньому розтлумачується мета її побудови і розвитку; воно показує логіку створення її складових; у ньому повністю перелічуються її частини, що змінюються й групуються в притаманні для неї об’єкти та суб’єкти; воно відображає порядок розміщення її компонент у просторі й часі;

2) в ньому розкривається значимість, зміст й послідовність встановлення взаємозв’язків та взаємозалежностей між її складовими; воно вказує на результат і наслідок її застосування учасниками КУ; у ньому знаходяться свідчення про її значимість як для АТ (господарських структур корпоративного типу), так й корпоративного сектору національної економіки або корпоративної економіки в державі та світі.

ті; воно наочно (загально) пояснює сутнісно-змістовну характеристику методології консолідації об'єктів, суб'єктів і взаємозв'язків між ними відповідно до її мети, результату й наслідку використання в системі корпоративного управління.

Теоретична цінність і практичне значення наукового означення системи корпоративного управління полягає у тому, що його застосування ймовірно полегшить сприйняття й покращить розуміння серед учасників корпоративних відносин сутності, змісту та важливості її частин і такого роду систем для корпорацій, зокрема промислових АТ, інших корпоративних структур і корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки). Полегшення сприйняття і покращення розуміння найістотнішого у них й їхнього змісту, яке обумовлюється тим, що вищенаведене визначення системи корпоративного управління є чітким та змістовним і при цьому лаконічним на противагу означенням, які зустрічаються, наприклад, в [1-9], вірогідно забезпечить повсякчасне формування лише бажаних для корпорацій механізмів управління АТ, належність процесу й технологій управління АТ, побудови та розвитку СУК, у тому числі корпораціями в промисловості, місії і завданням підприємств, згідно з усіма принципами корпоративного управління; це дозволить налагодити, здійснювати й підвищити ефективність менеджменту діяльністю та управлінням АТ, своєчасно і повноцінно задовольняти виробничо-соціальні інтереси підприємств й потреби суб'єктів КУ, стійко розвиватись підприємствам. Крім того, дана дефініція системи корпоративного управління, котру, на наш погляд, можна цілком застосовувати у гіпотетичному і емпіричному КУ, однозначно й безперечно є підмурком для висвітлення головного та охарактеризування решти обов'язкових і невід'ємних складових вихідних положень й засад КУ (приміром, МКУ).

Вивчення і аналіз робіт [6, 7] за питанням визначення змісту систем корпоративного управління свідчить про те, що вони націлені здебільшого на забезпечення й розвиток ділових відносин між професійними учасниками фондових ринків, між ними та іншими агентами, дочірніми і сторонніми підприємствами, державними органами й на врахування інтересів громади у роботі компаній. Тому означення змісту систем корпоративного управління підрозуміває під собою з'ясування напрямів їхньої дії і структури, висвітлення провідних методів реалізації систем.

Структура будь-якої системи, – пише Б.М. Мізюк, – може визначатись ззовні, з точки зору складу окремих підсистем та відношень між елементами, а також зсередини, коли аналізуються окремі властивості як складових, так й системи. Відповідно до цього розрізняють струк-

турний і функціональний підходи. У структурному підході виявляється склад виділених елементів системи, підсистем, відношення і зв'язки між ними. Залежно від мети дослідження структура описується на різних рівнях розгляду. Найбільш загальним виступає топологічний опис, що дозволяє визначити в загальних рисах компоненти системи і відобразити їх графічно, використовуючи теорію граф. Конкретнішим є функціональний опис, коли розглядаються окремі функції, тобто алгоритми поведінки системи [8, 9].

Приклади систем корпоративного управління, що будуються і розвиваються на підґрунті структурного й функціонального підходів, знаходимо у роботі [9]. Так, згідно з першим підходом до побудови і поступу систем корпоративного управління, головними складовими їхньої структури є нормативно-правова підсистема держави й світу, що регламентує та регулює розвиток корпоративного сектору національної економіки чи корпоративної економіки, фінансово-економічна, матеріально-технічна, соціальна, інформаційна, адміністративно-власницька, етико-культурологічна, виробнича підсистема корпорацій. У другому разі вони включають в себе суб'єкти і об'єкти КУ, корпоративну культуру, механізми керівництва, технологію й методи корпоративного управління, управлінські рішення, моделі корпоративного управління [9].

Із прикладів систем корпоративного управління, які містяться у [9], видно, що для першого і другого підходу, а відтак систем, котрі будуються й розвиваються на їх фундаменті, притаманна принаймі одна спільна вада. Суть цієї спільності полягає у тому, що головним недоліком систем корпоративного управління, які будуються і розвиваються на підґрунті структурного підходу, є незазначення в них місця об'єктів, суб'єктів й культури КУ, механізмів, технології та методів управління корпораціями, у тому числі в промисловості, інше; при цьому необумовлення місця нормативно-правової, фінансово-економічної, матеріально-технічної, соціальної, інформаційної, адміністративно-власницької, етико-культурологічної та виробничої підсистеми корпоративних підприємств виступає основною проблемою систем корпоративного управління, котрі будуються і розвиваються на базі функціонального підходу.

З результатів озвучення одного із “вузьких місць” у змісті систем корпоративного управління видно, що можливою альтернативою і до речним шляхом ліквідації цих вад є застосування структурно-функціонального підходу до побудови й розвитку систем. Наслідком його використання буде одержання системою корпоративного управління структури, що агрегуватиме в собі комплект відповідних їй

складових, а саме:

а) керуюча підсистема системи корпоративного управління:

1. Недоліки і пріоритети розвитку корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки).

2. Висновки про доцільність розвитку корпоративного сектору національної економіки або корпоративної економіки.

3. Мета й завдання корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки).

4. Об'єкти та суб'єкти.

5. Законодавчо-нормативна база, що регламентує і регулює розвиток корпоративного сектору національної економіки чи корпоративної економіки (нормативно-правова система).

6. Інституції, які беруть участь у розвитку корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки).

7. Фактори, котрі впливають на розвиток корпоративного сектору національної економіки або корпоративної економіки.

8. Майнове забезпечення й джерела фінансування розвитку корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки).

9. Кадрове, технічне та технологічне забезпечення розвитку корпоративного сектору національної економіки чи корпоративної економіки.

10. Фінансові, кадрові, техніко-технологічні, маркетингові і інвестиційні ресурси розвитку корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки).

11. Потенціал й перспективи розвитку корпоративного сектору національної економіки або корпоративної економіки.

12. Інші компоненти керуючої підсистеми системи корпоративного управління, що беруть участь в розвитку корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки) тощо.

б) керована підсистема системи корпоративного управління:

1. Корпорації (господарські товариства корпоративного типу) та їхня класифікація.

2. Специфічні риси і особливості АТ (корпоративних структур).

3. Недоліки й пріоритети розвитку корпорацій (корпоративних підприємств).

4. Висновки про доцільність розвитку АТ (господарських товариств корпоративного типу).

5. Мета та завдання корпорацій (корпоративних структур).

6. Об'єкти і суб'єкти АТ (корпоративних підприємств).

7. Внутрішні документи, які регламентують і регулюють розвиток корпорацій (господарських товариств корпоративного типу).
8. Принципи та функції управління АТ (корпоративними структурами).
9. СУК:
 - 9.1. Майнова система корпорацій (корпоративних підприємств).
 - 9.2. Система управління корпоративними відносинами.
 - 9.3. Адміністративно-власницька система.
 - 9.4. Фінансова система АТ (господарських товариств корпоративного типу).
 - 9.5. Кадрова система корпорацій (корпоративних структур);.
 - 9.6. Інформаційна система АТ (корпоративних підприємств).
 - 9.7. Організаційно-кадрова система підприємств.
 - 9.8. Маркетингова система корпорацій (господарських структур корпоративного типу).
 - 9.9. Система управління матеріало-сировинною базою АТ (корпоративних структур).
 - 9.10. Технічна система корпорацій (корпоративних підприємств).
 - 9.11. Технологічна система АТ (господарських структур корпоративного типу).
 - 9.12. Матеріально-технічна система підприємств.
 - 9.13. Логістична система корпорацій (корпоративних структур).
 - 9.14. Фінансово-економічна система підприємств.
 - 9.15. Організаційно-економічна система підприємств.
 - 9.16. Етико-культурологічна система АТ (корпоративних підприємств).
 - 9.17. Організаційно-управлінська система підприємств.
 - 9.18. Виробничо-збутова система корпорацій (господарських структур корпоративного типу).
 - 9.19. Соціально-економічна система АТ (корпоративних структур).
10. Технологія, процес і методи управління корпораціями (корпоративними підприємствами).
11. Управлінські рішення, котрі торкаються функціонування й розвитку підприємств.
12. Канали прямого та зворотного зв'язку між керуючою і керованою системою управління АТ (господарськими структурами корпоративного типу).
13. Механізми управління корпораціями (корпоративними структурами).
14. Результати й наслідки виробничо-господарської діяльності

підприємств.

15. Культура корпоративного управління в країні (світі).

16. МКУ тощо.

Із загального вигляду структури системи корпоративного управління, що розроблена, запропонована і наведена нами вище, видно її головні відмінності від існуючих у КУ й управлінні підприємствами:

а) охоплює, пов'язує та заключає в собі, на наш погляд, більшість із складових, частин і компонент АТ, акціонерного підприємництва й КУ; складається з чітко визначених підсистем та відповідних їм компонент, елементів і зв'язків; компоненти, елементи й зв'язки інтегруються один з одним в межах керуючої та керованої системи корпоративного управління під дією характеристик останніх; керуюча і керована система корпоративного управління агрегуються між собою під впливом характеристик системи;

б) робить зрозумілішою потребу побудови й розвитку керуючої та керованої системи корпоративного управління; будується і розвивається на основі синтезу керуючої й керованої системи корпоративного управління; є результатом застосування структурно-функціонального підходу до синтезу систем, зокрема побудови та розвитку систем корпоративного управління; одночасно показує керуючу і керовану систему корпоративного управління й цілий перелік компонент, елементів та зв'язків, котрі притаманні керуючій і керованій системі.

Теоретична цінність і практичне значення розробленої, запропонованої й наведеної структури системи корпоративного управління полягає у тому, що її використання вірогідно полегшить визначення та сприйняття учасниками КУ змісту систем, компенсуватиме їх недосвідченість в цьому питанні управління АТ, зокрема промисловими корпораціями, і розвитку корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки). При цьому, на наш погляд, нерозуміння сутності систем корпоративного управління і брак досвіду у побудові й поступ систем є та буде притаманним першочергово для держав, що розвиваються, як то, Україні, і для країн з перехідною економікою.

Недосвідченість учасників корпоративних відносин у побудові і поступі систем корпоративного управління, як й нерозуміння їхнього змісту, виступають проблемами управління АТ, в тому числі корпораціями у промисловості, й розвитку корпоративного сектору національної економіки або корпоративної економіки. Їх виникнення й існування зумовлюється відсутністю й незапровадженням комплексної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань корпоративного управління.

Висвітлення сутності систем корпоративного управління і ком-

пенсація браку досвіду у суб'єктів КУ в їхній побудові й розвитку може та відбуватиметься за рахунок застосування приведеного варіанту структури системи. Його використання надасть змогу візуально виокремлювати і розпізнавати довільні підсистеми, компоненти, елементи й зв'язки між ними в системах корпоративного управління на підґрунті диференційних описів та реєстру їх параметрів і системи, що пропонується цим прикладом.

Наочне виділення та ідентифікація будь-яких складових систем корпоративного управління у парі з подальшим застосуванням альтернативи структури системи створить умови, що важливі для визначення характерних особливостей кожної з їхніх частини. Наслідком з'ясування, співставлення і групування характерних особливостей таких компонент виступатиме одержання важливої й корисної інформації про системи корпоративного управління, специфічні риси та особливості їх побудови і розвитку. Вони також повсякчас стимулюватимуть встановлення характерних особливостей складових систем корпоративного управління на практиці управління АТ, у тому числі в промисловості, і розвитку корпоративного сектору національної економіки (корпоративної економіки). Іншими словами, результатами систематичного встановлення і одержання такого роду інформації завдяки розпізнанню, аналізу й групуванню характерних особливостей частин систем буде формулювання та висвітлення змісту систем корпоративного управління.

Визначення сутності систем корпоративного управління на підмурку використання означеного варіанта її структури ймовірно забезпечить і дозволить, по-перше, вибрати серед їхніх видів, однойменних з різновидами МКУ той єдиний, що відповідатиме специфічним рисам й особливостям АТ, соціально-економічного розвитку країни; по-друге, створити середовище та оптимізувати взаємозв'язки між складовими систем, які домінують в Україні, решті держав, котрі розвиваються і застосовуються у країнах з перехідною економікою; по-третє, "...комплексний аналіз ефективності КУ на засадах поелементного аналізу структурних складових системи, визначення основних недоліків функціонування системи й розроблення шляхів щодо їхнього подолання" [9]; по-четверте, налагодити, здійснювати та підвищити результативність менеджменту діяльністю і управління корпораціями, своєчасно й повноцінно задовольняти виробничо-соціальні інтереси підприємств та потреби учасників КУ, надалі стало розвиватись АТ (корпоративним підприємствам) і, в свою чергу, корпоративному сектору національної економіки чи корпоративній економіці.

Провідним методом реалізації систем корпоративного управління

є мережа відносин субординації, координації і контролю з боку держави, суспільства та інших ринкових агентів за діяльністю корпорацій, а також аналогічних відносин з боку АТ до визначених суб'єктів [6, 7].

Таким чином, узагальнення результатів аналізу літературних джерел [1-9] і власних досліджень за проблемою дозволяє говорити про те, що зміст систем корпоративного управління диктується суттю й сутністю напрямів їх дії, їхньою структурою та головних способів реалізації систем, специфічними рисами і особливостями корпорацій й соціально-економічного розвитку світу. При цьому перелічені речі впливають і визначають не тільки значиме та зміст систем корпоративного управління, що перебувають у статусі засобу КУ, а й найістотніше, ряд специфічних рис і особливостей, зрештою всю сутність й перебіг формування МКУ. Перспективою подальших розвідок є дослідження суті і змісту МКУ.

1.Андронов В.В. Корпоративный менеджмент в современных экономических отношениях / В.В. Андронов. – М.: ЗАО “Изд-во “Экономика”, 2004. – 236 с.

2.Воронкова А.Е. Корпоративне управління / А.Е. Воронкова, Г.В. Козаченко. – К.: Лібра, 2004. – 368 с.

3.Гриньова В.М. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні / В.М. Гриньова, О.Є. Попов. – Харків: ХДЕУ, 2003. – 324 с.

4.Корпоративне управління на підприємствах України: постприватизаційний етап еволюції / О.В. Мороз, Н.П. Карачина, Т.М. Халімон. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 180 с.

5.Корпоративное управление машиностроительным предприятием: проблемы, пути решения / В.С. Пономаренко, Е.Н. Ястремская, В.М. Луцковский. – Харьков: ИНЖЭК, 2006. – 232 с.

6.Масютин С.А. Корпоративное управление: проблемы и перспективы / С.А. Масютин. – М., 2003. – 280 с.

7.Формування та розвиток моделі корпоративного управління в трансформаційній економіці / П. В. Круш [и др.]; Нац. техн. ун-т України “КПІ”. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 264 с.

8.Мізюк Б.М. Системне управління / Б.М. Мізюк. – Львів: Львів. комерц. акад., 2004. – 388 с.

9.Система корпоративного управління: формування та оцінювання на засадах економічних індикаторів (на прикладі машинобудування) / [Кузьмін О.Є., Дідик А.М., Мельник О.Г., Мукан О.В.]; за заг. ред. О.Є. Кузьміна. – Львів: Тріада плюс, 2008. – 369 с.

Отримано 13.07.2011